

Iwona Grabczak

"Walizka z historią" — program edukacyjny realizowany w Muzeum Historii Kielc w latach 2016—2018

Studia Muzealno-Historyczne 10, 173-179

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Iwona Grabczak (Muzeum Historii Kielc)

„Walizka z historią” – program edukacyjny realizowany w Muzeum Historii Kielc w latach 2016–2018

Współczesna edukacja muzealna nastawiona jest na budowanie relacji między muzeum a publicznością, przekształcenie biernego dotąd „odbiorcy” w aktywnego uczestnika zajęć. Oprócz klasycznych lekcji muzealnych albo oprowadzania z przewodnikiem właściwie normą stały się w muzeach warsztaty czy zajęcia interaktywne dla wszystkich grup wiekowych, a także dla osób wykluczonych do niedawna z udziału w kulturze: niepełnosprawnych, osób objętych opieką resocjalizacyjną. Działania edukacyjne to także koncerty, spektakle, pokazy filmowe, konkursy, wykłady. Zauważalnym trendem staje się wykraczanie działań edukacyjnych poza mury placówki muzealnej¹.

Muzeum zmienia swój wizerunek. Zamiast miejsca pełnego nakazów i zakazów postrzegane jest jako miejsce przyjazne, nowoczesne, w którym każdy znajdzie coś dla siebie. „Ponad połowa zwiedzających zapytana o cel wizyty odpowie, że chcą zgłębić interesujący ich temat, sprawdzić i obejrzeć ciekawe obiekty oraz »zdobyć cenną wiedzę«”. Pozytywny wizerunek muzeum pozostawiają na pewno takie akcje, jak: „otwarte drzwi”, pikniki naukowe, święta ulic, Noc Muzeów. Jest to szansa na powiększenie grona odbiorców².

Konieczność połączenia muzealnej oferty edukacyjnej z codziennym doświadczeniem człowieka podkreślano już wielokrotnie. Jak zauważa M.J. Kinard, „dla przeciętnego człowieka wielkie prawdy naukowe i historyczne przeszłości nic ni znaczą, jeśli nie poznaje ich przez pryzmat bieżących i przyszłych wydarzeń. Muzea muszą nastawić się na potrzeby współczesnego człowieka, który żąda wyższego poziomu życia i skuteczniejszego poszukiwania prawdy”³. Kluczowe w zaproponowaniu atrakcyjnej oferty staje się zatem właściwe rozpoznanie potrzeb wymagającego klienta XXI w. Ma to o tyle znaczenie, iż współczesne muzea zostają postawione w sytuacji, w której muszą coraz mocniej zabiegać o zainteresowanie i zaangażowanie odbiorców⁴. Można więc stwierdzić, że muzeum staje w obliczu potrzeby otwarcia się na nowe formy aktywności, angażujące widza nie tylko w charakterze obserwatora sztuki, ale przede wszystkim współuczestnika w jej kreowaniu⁵.

„Edukacja w muzeum polega nie tylko na przekazywaniu wiedzy. Edukator muzealny powinien być przede wszystkim przewodnikiem i doradcą, który także dopilnowuje, by osoba korzystająca z edukacyjnego programu muzealnego sprawniej poruszała się również w przestrzeni muzealnej. Rolę zasadniczą odgrywa też świadomość własnej

1 M. Poprzęcka, *Od oświatówki do centrum edukacji*; Forum edukatorów muzealnych – Portal edukacji muzealnej, <http://www.edukacjamuzealna.pl/artykuly.aspx?o=4497> pełny pdf (dostęp: 12.07.2018).

2 U. Podraza, *Promocja polskich placówek muzealnych*, „Muzealnictwo” 2013, t. 54, s. 25, 26.

3 M.J. Kinard, *Czynniki pośredniczące między muzeum a publicznością*, w: *Muzeum w służbie człowieka: materiały IX Konferencji Generalnej ICOM*, Warszawa 1971, s. 167.

4 Kaliopie, *Muzeum w obliczu wyzwań współczesności*, <http://kngap.uek.krakow.pl/wp-content/uploads/2015/04/Muzeum-w-obliczu-wyzwa%C5%84-wsp%C3%B3%C5%82czesno%C5%9Bci>. pełny pdf (dostęp: 12.07.2018).

5 R.W. Kluszczyński, *Nowe media w przestrzeniach muzeum*, w: *Muzeum sztuki. Od Louvru do Bilbao*, red. M. Popczyk, Katowice 2006, s. 62–66.

tożsamości. Jedno z podstawowych zadań współczesnych programów edukacyjnych to przeprowadzanie procesów edukacyjnych, których celem jest przyswojenie przez społeczeństwo wiedzy o własnym dziedzictwie. A w szkołach, na uniwersytetach, wśród młodzieży, w mediach i wszędzie, gdzie edukacja, nauczanie i uczenie się są częścią programu, celem jest zachęcenie młodzieży, a właściwie wszystkich współobywateli, do aktywności, podejmowania samodzielnego działania – taka zachęta musi wyprzedzać chęć zdobycia wiedzy jako takiej⁶.

Tak też staramy się postępować, tworząc programy edukacyjne w muzeum. Warto zwrócić uwagę, że muzeum pomaga rozwinąć nowy system relacji w szkołach, zarówno między samymi uczniami, jak i między uczniami i dorosłymi. Pozwala na wykorzystanie czasu i miejsca w inny niż zazwyczaj sposób. Każdy, kto obserwował młodzież w muzeum, musiał zauważyć, jak te wizyty dają szansę różnego zaangażowania; niektórzy obchodzą galerie, niektórzy siadają na podłodze, inni przechodzą z grupy do grupy. Nie ma szkolnego dzwonka ani limitu czasu. Istotą edukacji muzealnej jest wydobywanie, unaocznianie sensu dzielenia się historią i kulturą. Muzea pomagają młodzieży odkryć swe korzenie, zrozumieć dziedzictwo wcześniejszych pokoleń⁷.

Zmiany zachodzące w szkolnictwie wpływają na działalność edukacyjną muzeum. Pojawiają się trudności w dotarciu do szkół, edukatorzy dostrzegają spadek wiedzy historycznej, co zmusza do poszukiwań nowych metod i sposobów dotarcia do odbiorców. „Jest to jedno z wyzwań stojących przed polskimi muzeami, które będą musiały dostosowywać swoją standardową ofertę w oparciu o zmniejszającą się liczbę szkół i uczniów”⁸. Trudności uczniów z łączeniem wydarzeń z daną epoką, postaci z wydarzeniami postawiły przed muzeum zadanie wypracowania nowych sposobów prezentacji zgromadzonych zbiorów⁹. Projekt edukacyjny „Walizka z historią” był

Il. 1. Jedna z kilku proponowanych „Walizek z historią”

odpowiedzią na tę sytuację. Idea polegała na tym, że projekt realizowany jest poza placówką muzealną – w siedzibie przedszkola czy szkoły. Przedmioty umieszczone w walizce pochodzą ze zbiorów Muzeum Historii Kielc (il. 1). Tytułowe walizki wraz z materiałami, które zawierają, prezentują różnorodną tematykę, stanowią punkt wyjścia dla opowieści o muzeum, tradycji, zbiorach czy np. przedstawiają elementy życia codziennego w czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Projekt powstał na przełomie 2014 i 2015 r. Początkowo zajęcia organizowane były w placówkach współpracujących z muzeum. Jako stała propozycja wszedł do oferty w 2015 r. Poprzedziły to konferencje metodyczne organizowane we współpracy ze Świętokrzyskim Centrum Doradztwa Metodycznego. Podczas konferencji odbywały się warsztaty otwarte

6 Tamże, s. 67.

7 R. Pater, *Uczyć się przez całe życie w muzeum, z muzeum i poprzez muzeum, w: Muzea i uczenie się przez całe życie*, reg. P. Majewski, Warszawa 2013, s. 14.

8 P. Adamczyk, *Muzeum na wynos – nowe formy edukacji historycznej na przykładzie projektu skrzynia pełna tajemnic*, w: *Historia w muzeum. Muzeum. Formy i środki prezentacji I*, Bydgoszcz 2013, s.190.

9 Tamże, s. 193.

Il. 2 i 3. „Walizka z historią” w Szkole Podstawowej w Leśnej; fot. Urszula Oettingen

dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, nauczycieli historii i języka polskiego szkół podstawowych i gimnazjalnych, którzy aktywnie uczestniczyli w proponowanych zajęciach. W ramach projektu realizowanego przez dwa lata, od listopada 2016 do kwietnia 2017 r., oraz ponownie w tych samych miesiącach kolejnego roku szkolnego, przeprowadzono 96 spotkań w placówkach, w większości oświatowych, na terenie Kielc i kilkakrotnie w okolicznych miejscowościach. Ta forma edukacyjna wykorzystywana była także do różnorodnych działań projektowych i podczas wydarzeń kulturalnych o bogatszym programie. Uniwersalny charakter projektu pozwolił na jego przeprowadzenie także w grupach zagrożonych wykluczeniem – w Areszcie Śledczym, Polskim Związku Niewidomych czy w szkołach specjalnych. W tych miejscach „Walizka” realizowana jest cyklicznie. Na potrzeby aresztu zostały opracowane ankiety ewaluacyjne.

Opis zajęć

Spotkania realizowane są w placówce/szkole/przedszkolu. Czas trwania zajęć to z reguły 35–45 min. Prowadzący przychodzi na zajęcia z walizką z przełomu lat 60/70. XX w. Na dłoniach ma białe rękawiczki, które stają się punktem wyjścia do wyjaśnienia zasad, jakie obowiązują pracowników muzeum pracujących z eksponatami. Po krótkim wprowadzeniu, opisującym muzeum oraz jego specyfikę, otwiera tajemniczą walizkę i rozpoczyna się objaśnianie poszczególnych, znajdujących się w niej, przedmiotów. Są tam obiekty związane z życiem codziennym: but ze skóry, prawidła metalowe, prawidła drewniane, wieszak składany z firmy Idea, maszynka do robienia makaronu; przedmioty związane z higieną: szare mydło, butelka perfum, maszynka do golenia; przedmioty związane ze szkołą: zeszyt z notatkami, piórko z obsadką, kałamarz, suszka, tablica dydaktyczna. W kategorii zabawki/hobby: proca, drewniana lalka z kieleckiej spółdzielni zabawkarskiej Gromada, płyta winylowa. Podczas spotkania uczestnicy mają m.in. możliwość przymierzenia okularów przeciwsłonecznych, które należały do kieleckiej malarki Trzcinińskiej. Metoda zastosowana podczas spotkania polega na skupieniu uwagi na pojedynczym eksponacie. Pierwszym etapem jest przyjrzenie się obiektowi, następnie uczestnicy wypowiadają się na jego temat. Każdy z nich dzieli się skojarzeniami i wrażeniami. Poprzez zadawane pytania prowadzone jest swego rodzaju dochodzenie. Komentowanie wzajemnych wypowiedzi prowadzi do dyskusji¹⁰.

Podczas prezentacji omawiamy każdy z przedmiotów, skąd pochodzi, ile ma lat, a przede wszystkim do czego służył. Pojawienie się nowego obiektu wywołuje wśród uczestników zaciekawienie, do czego dana rzecz mogła służyć. Przywołują z pamięci przedmioty, które widzieli np. u dziadków. Każdy z eksponatów tworzy kolejną opowieść i przywołuje wspomnienia. Zgodnie z poglądami Stefana Szumana takie działania wpisują się w wychowanie estetyczne, a edukator pomaga patrzeć i rozumieć przedmioty wchodzące w skład kolekcji. Edukator pobudza interakcję między przedmiotem a odbiorcą. Uczestnicy zajęć zadają pytania, wyrażają swoje refleksje, opinie. Prowadzący zachęca do dyskusji, pyta o zdanie, ale stoi jednocześnie na straży wiedzy merytorycznej¹¹.

„Walizka z historią” przyczyniła się do pojawienia się nowych odbiorców, którzy do tej pory nie korzystali ze stałej oferty edukacyjnej muzeum. Z analizy frekwencyjnej wynika, że zajęcia cieszyły się dużą popularnością, zwłaszcza wśród grup z przedszkoli, szkół podstawowych oraz szkół gimnazjalnych. Szkoły ponadgimnazjalne z tej propozycji korzystały najrzadziej. Taka forma współpracy między szkołami a muzeum przyczyniła się także do wzrostu zainteresowania stałą ofertą placówki oraz zachęciła

10 M. Szelaż, *Przyszła rola edukacji muzealnej w Polsce*, „Muzealnictwo” 2009, t. 50, s. 236, 237.

11 A. Sieczych-Kukawska, *Edukator muzealny pośrednikiem w dialogu ze sztuką*, „Kultura i Wychowanie” 2013, nr 6 (2), s. 121.

Il. 4. „Walizka z historią” w Szkole Podstawowej w Leśnej, fot. Urszula Oettingen

Il. 5. „Walizka z historią” realizowana w siedzibie Muzeum Historii Kielc

do poszukiwania nowych pomysłów. Treści przekazywane podczas spotkań wpływają na postrzeganie muzeum jako placówki przechowującej pamięć o przeszłości, kształtują kulturę muzealną. Spotkania te dla uczestników stanowią nieraz pierwszy kontakt z placówką i jej specyfiką, stąd duża odpowiedzialność za rodzaj przekazu spoczywa na barkach edukatora.

Dotychczasowa realizacja projektu pozwala zauważyć, że tego rodzaju działanie przyczyniło się do dotarcia do placówek, które do tej pory nie korzystały z propozycji oświatowych muzeum. Dla nauczycieli to dodatkowa forma pracy, która wpływa na atrakcyjność prowadzonych zajęć. Dla muzeum – niewątpliwie sposób promocji placówki, jej zbiorów i sposobu pracy. To także pewna metoda kształtowania przyszłego odbiorcy, jego kultury i poszanowania przeszłości. Projekt cieszy się dużą popularnością zarówno wśród uczestników, jak i ich opiekunów. Czas na jego ocenę i analizę przez nauczycieli, którzy z niego korzystają. Obecnie warto dalej promować te działania oraz wprowadzać pewne zmiany, tak aby „Walizka z historią” w dalszym ciągu była atrakcyjną propozycją edukacyjną.

Opinie o walizce

Cykl spotkań przeprowadzonych przez pracownika Muzeum Historii Kielc „Walizka z historią” to bardzo interesujące pierwsze lekcje historii dla dzieci przedszkolnych, które odbywały się w placówkach przedszkolnych miasta Kielce. Zajęcia te cieszyły się wyjątkowym zainteresowaniem dzieci. Poznanie ciekawych opowieści o życiu dawnych mieszczan w połączeniu z możliwością bezpośredniego oglądania i badania znajdujących się w tytułowej „walizce” eksponatów jest dla dzieci przedszkolnych bardzo atrakcyjną formą pierwszych spotkań z muzeum. Dzięki możliwości zmiany eksponatów w „walizce” zajęcia dały szansę przybliżenia dzieciom na kolejnych spotkaniach zagadnień związanych z pracą mieszkańców Kielc – szewc, krawcowa – czy też życiem codziennym i formami spędzania czasu w mieście. Zawsze były to wyjątkowe spotkania, w atmosferze szacunku dla ludzi, którzy tworzyli historię naszego miasta. Dzięki „Walizce z historią” dzieci w wieku przedszkolnym mają możliwość poznania historii naszego regionu. Jest to bardzo ciekawy i innowacyjny sposób wprowadzania dzieci w dziedzictwo naszej kultury.

Teresa Motyl, metodyk wychowania przedszkolnego

Dzieci uczestniczyły w nich z wielkim zaciekawieniem i zaangażowaniem. Bardzo aktywnie przyglądały się wydobywanym kolejno z wnętrza tajemniczej walizki przedmiotom i poznawały ich historię, przeznaczenie. Często wyrażały zdziwienie, nie mogąc sobie wyobrazić używania przedstawianych narzędzi, czy też wykazywały chęć ich natychmiastowego wypróbowania. W takiej naturalnej sytuacji, w znanym sobie otoczeniu, uczniowie przenosili się częściowo w czasy swoich rodziców czy dziadków i zagłębiali się w historii naszego miasta. Z relacji rodziców wiem, że spotkania te były na tyle intrygujące, iż dzieci dopytywały później opiekunów, dziadków o różne fakty związane z ich życiem, zwyczajami, z przeszłością. Te pierwsze kontakty z historią pozwalają lepiej przygotować dzieci do odbioru znacznie trudniejszych treści w dalszej edukacji. Pokazują, że wszystko, co otacza nas teraz, ma swoje korzenie w przeszłości, że bez różnych minionych wydarzeń nie byłoby teraźniejszości. To pierwsze lekcje patriotyzmu, poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej i narodowej. Zajęcia te były przygotowaniem i zachętą do kolejnych spotkań z przeszłością, które przeżywalismy już w Muzeum Historii Kielc na zajęciach warsztatowych, zwiedzaniu wystaw i spacerach edukacyjnych po naszym mieście.

Wszystkie dzieci i opiekunowie są bardzo zadowoleni z podjętej współpracy i wyrażają chęć do kontynuowania tych pięknych spotkań z historią.

Beata Tomala, wychowawca klasy 2d, Szkoła Podstawowa nr 19 w Kielcach

Iwona Grabczak (Kielce History Museum)**Suitcase with History - educational program implemented by the Kielce History Museum in the years 2016-2018**

The paper discusses the project addressed at various age groups: pre-school and school children as well as adults. Events organized outside the museum contributed to building relations between the museum and a school or individual recipients. Planned activities resulted from the change of the museum's image as an institution which, instead of being a place full of rules, is perceived as a friendly and modern place where everyone can find something for themselves. The project 'Suitcase with History' is also a new way of reaching schools, which are undergoing constant changes. The paper presents the ways in which the project was implemented together with opinions of the project's participants.

Keywords: educational program, museum education, recipient, historical narration, educator, Kielce History Museum